ความสำเร็จในการจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษา บ้านรางน้ำใส หมู่ที่ 5 ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร[1]

"Successful Management of the Mother of the Land Fund in Drug Prevention and Resolution: A Case Study of Banrangnamsai, Moo 5, Suanluang Subdistrict, Krathumbaen District, Samutsakhon Province."

นายปิยะพงศ์ จิตต์ประสงค์[2]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริรักษ์ นิทัศน์เอก[3]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินในหมู่บ้านรางน้ำใส

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารกองทุนที่ส่งผลต่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

3. เพื่อเสนอแนวทางหรือข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 คน ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการกองทุนฯ และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง (จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ, ปลัดอำเภอ, และสำนักงาน ป.ป.ส. ภาค 7)

ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จโดยรวม ในการจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินฯ ของบ้านรางน้ำใส อยู่ในระดับ มากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับสูงมาก โดยเฉพาะในขั้นตอนการ ร่วมลงมือปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมและความรักสามัคคีในชุมชน ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ (จากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ) คือ ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการ), ความทุ่มเทด้วยจิตอาสา, การระดมทุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งทุนศรัทธาและทุนปัญญา, และ การสนับสนุนแบบบูรณาการ จากหน่วยงานภาครัฐทุกระดับที่เน้นการสร้างกลไกและการกำกับดูแลอย่างสม่ำเสมอ

การอภิปรายผล ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จนี้ สอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน และ ทฤษฎีทุนทางสังคม เนื่องจากชุมชนได้เปลี่ยนจากพื้นที่เสี่ยงยาเสพติดให้กลายเป็นผู้ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยใช้ความไว้เนื้อเชื่อใจและเครือข่ายความสัมพันธ์เป็นเกราะป้องกันภัย

ข้อเสนอแนะ คือ หน่วยงานรัฐควรพิจารณา เพิ่มงบประมาณสนับสนุนแบบ "ตามศักยภาพของชุมชน" และส่งเสริมการพัฒนาระบบบริหารจัดการกองทุนให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมถึงการวิจัยครั้งต่อไปควรเน้นการ วิจัยเปรียบเทียบเชิงข้ามกรณีศึกษา เพื่อหาปัจจัยคั่นกลางที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของกองทุนในระยะยาว

คำสำคัญ กองทุนแม่ของแผ่นดิน, ยาเสพติด, การมีส่วนร่วมของประชาชน, ความสำเร็จ, บ้านรางน้ำใส

---

[1]บทความเรียงจากการศึกษา “ความสำเร็จในการจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา บ้านรางน้ำใส หมู่ที่ 5 ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร”

[2]นักศึกษา ปริญญาโท สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[3]อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ

Abstract

This study aims to 1) examine the management of the Mother of the Land Fund in Banrangnamsai village, 2) analyze the factors contributing to the successful administration of the Fund in preventing and resolving drug problems, and 3) propose guidelines or recommendations for the efficient operation of the Mother of the Land Fund. This research utilized a qualitative approach based on in-depth interviews with 7 key informants, consisting of members of the Fund Committee and relevant government officials (from the Community Development Office, the District Chief's Assistant, and the Office of the Narcotics Control Board (ONCB) Region 7).

The research findings indicated that the overall success in managing the Mother of the Land Fund in Banrangnamsai was at the Highest level, demonstrating strong operational effectiveness. Public participation was also found to be very high, particularly in the stages of joint action and joint benefit reception, which served as a crucial mechanism for fostering a collective sense of ownership, thereby strengthening social capital and promoting community harmony. Key success factors (analyzed qualitatively) include the strong leadership of the community headman and the committee, dedication with volunteerism, continuous

fundraising (both the "faith fund" and the "wisdom fund"), and integrated support from all levels of government agencies focusing on mechanism establishment and consistent supervision.

The discussion suggested that this success is consistent with the concepts of Community Empowerment and Social Capital Theory. The community has successfully transformed itself from a drug-risk area into a self-driven entity resolving its own problems, effectively utilizing mutual trust and relational networks as a defense mechanism against drug threats.

The recommendations suggest that government agencies should consider increasing budget support based on "community potential" and promote the development of a Fund management system that ensures transparency and auditability. Furthermore, future research should focus on a cross-case comparative study to identify the mediating factors that contribute to the long-term sustainability of the Fund.

Keywords: Mother of the Land Fund, Drug, Public Participation, Success, Banrangnamsai.

ที่มาและความสำคัญ

รัฐบาลให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด "เป็นวาระแห่งชาติ" โดยมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย ในฐานะภาคีเครือข่ายของหน่วยงานฝ่ายความมั่นคงร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศไทย ทั้งการป้องกัน ปราบปราม รวมถึงการบำบัดฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อนำตัวเข้ารับการบำบัดให้กลับมาเป็นคนดีคืนสู่สังคมและครอบครัว รวมไปถึงการดูแลเด็กและเยาวชนให้ตระหนักถึงโทษของยาเสพติด (ศูนย์ข่าว IOC กรมประชาสัมพันธ์ 2566)

กระทรวงมหาดไทยมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ผ่านกลไก กองทุนแม่ของแผ่นดิน ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราบปรามยาเสพติดและซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นกระตุ้นความตื่นตัวในการทำความดี ปกป้องรักษาหมู่บ้าน/ชุมชนด้วยแนวทางสันติวิธี รวมทั้งส่งเสริมเรียนรู้ และช่วยเหลือกันและกันระหว่างหมู่บ้านชุมชนให้เกิดเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง สร้างความปลอดภัยให้กับสังคมและหมู่บ้านชุมชนด้วยพลังความดีและความสามัคคีของคนในหมู่บ้านชุมชน ปัญหายาเสพติดนับเป็นภัยร้ายแรงที่กัดกร่อนรากฐานของสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังส่งผลกระทบในวงกว้างต่อความมั่นคงของชาติ เศรษฐกิจ และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะในระดับชุมชนและหมู่บ้านซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม การแพร่ระบาดของยาเสพติดได้สร้างบาดแผลให้กับครอบครัว ทำลายอนาคตของเยาวชน และบั่นทอนความสามัคคีของคนในชุมชน (สยาม ศิริมงคล 2567)

จากความห่วงใยในปัญหานี้อย่างสุดซึ้ง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อจัดตั้ง "กองทุนแม่ของแผ่นดิน" ขึ้นในปี พ.ศ. 2546 โดยมีพระราชประสงค์ให้เป็นทุนเริ่มต้นสำหรับหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อใช้เป็นพลังในการต่อสู้กับปัญหายาเสพติดด้วยตนเองอย่างยั่งยืน กองทุนนี้จึงเปรียบเสมือน "เมล็ดพันธุ์แห่งความดี" ที่ช่วยให้ชาวบ้านได้ลุกขึ้นมาเป็นเจ้าของปัญหาและร่วมกันสร้างสรรค์ชุมชนที่เข้มแข็งจากภายใน ซึ่งกรณีศึกษาของ บ้านรางน้ำใส หมู่ที่ 5 ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ถือเป็นหนึ่งในตัวอย่างความสำเร็จที่สะท้อนให้เห็นถึงพลังแห่งความร่วมมือและความมุ่งมั่นของชุมชนได้อย่างชัดเจน

ความสำเร็จของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านรางน้ำใสไม่ได้เกิดขึ้นเพียงชั่วข้ามคืนแต่เกิดจากกระบวนการทำงานที่เป็นระบบและได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในชุมชน โดยมี "กองทุนแม่ของแผ่นดิน" เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อน ซึ่งกลไกการดำเนินงานสามารถแบ่งออกเป็นขั้นตอนหลักๆ ประกอบด้วย (1 การสร้างแกนนำและจิตสำนึกร่วม) เริ่มจากการคัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินที่มาจากตัวแทนของทุกกลุ่มอาชีพและทุกครัวเรือน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่เป็นเสมือน "หัวขบวน" ในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด และปลูกฝังจิตสำนึกให้ชาวบ้านตระหนักว่าปัญหายาเสพติดไม่ใช่เรื่องของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกคนที่ต้องร่วมกันแก้ไข (2 การรวบรวมข้อมูลและทำประชาคม) ก่อนจะเริ่มดำเนินงาน คณะกรรมการได้จัดทำ "แผนที่ชุมชน" เพื่อสำรวจและระบุข้อมูลผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งหมด ทั้งผู้เสพ ผู้ค้า และผู้ที่มีความเสี่ยง เพื่อให้เห็นภาพรวมของปัญหาที่ชัดเจน จากนั้นจึงนำข้อมูลมาประชุม "ประชาคมหมู่บ้าน" เพื่อให้ชาวบ้านทุกคนได้รับทราบสถานการณ์จริงและร่วมกันวางแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน (3 การใช้กองทุนแม่เพื่อกิจกรรมเชิงป้องกัน) เงินกองทุนแม่ของแผ่นดินไม่ได้ถูกนำไปใช้เพื่อการปราบปราม แต่ถูกนำไปใช้ในกิจกรรมที่มุ่งเน้นการป้องกันเป็นหลัก เช่น:จัดตั้งศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน: เพื่อเป็นสถานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดและเป็นแหล่งพักพิงสำหรับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพและรายได้: เช่น การฝึกอบรมทำขนม จัดสวนผักในครัวเรือน เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้เสริมและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ห่างไกลจากอบายมุข จัดกิจกรรมสันทนาการและกีฬา: เช่น การแข่งขันฟุตซอล ตะกร้อ และกีฬาพื้นบ้านต่างๆ เพื่อดึงดูดเยาวชนให้ใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ จัดเวรยามและอาสาสมัครหมู่บ้าน: เพื่อเป็นหูเป็นตาในการสอดส่องดูแลความปลอดภัยในชุมชน และเฝ้าระวังผู้กระทำผิดที่อาจแฝงตัวเข้ามาในพื้นที่ (4 การบำบัดฟื้นฟูด้วยพลังชุมชน) สำหรับผู้ติดยาเสพติด คณะกรรมการจะใช้แนวทางการ "คืนคนดีสู่สังคม" โดยไม่ได้ผลักไสหรือตีตรา แต่จะใช้วิธีการพูดคุยทำความเข้าใจและให้กำลังใจ เพื่อให้ผู้ติดยาเสพติดรู้สึกว่าพวกเขายังมีคุณค่าและได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน มีการประสานงานกับหน่วยงานสาธารณสุขเพื่อจัดหาแนวทางการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม รวมถึงการจัดหาอาชีพและกิจกรรมที่ช่วยให้พวกเขากลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

ความสำเร็จของบ้านรางน้ำใสคือการที่ชุมชนสามารถเป็น **"หมู่บ้านสีขาว"** ที่ปลอดภัยจากปัญหายาเสพติดได้อย่างแท้จริง โดยความสำเร็จนี้วัดได้จากผลลัพธ์ที่เห็นเป็นรูปธรรมหลายกิจกรรมประกอบด้วย (1) กิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดิน ในการให้ความรู้

เกี่ยวกับยาเสพติด การพัฒนาการเรียนรู้ โดยมีการจัดอบรม จัดเวทีประชาคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน โดยมีเวทีประชาคมระหว่างสมาชิก และคณะกรรมการ กลุ่มองค์กร โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกองทุนแม่ของแผนดินที่ประสบผลสำเร็จ มาให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ (2) กิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดิน เพื่อเด็ก เยาวชนและกลุ่มเสี่ยง มีการจัดกิจกรรมเพื่อเยาวชนกลุ่มเสี่ยงเพื่อป้องกันไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น การจัดตั้งกลุ่มฟุตบอลเยาวชน กลุ่มปั่นจักรยาน กลุ่มแอโรบิคเพื่อสุขภาพ (3) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้เห็นโทษภัยของยาเสพติด มีการรณรงค์ให้เห็นถึงโทษภัยของยาเสพติดผ่านป้ายประชาสัมพันธ์ เสียงตามสายของหมู่บ้าน ให้ความรู้คณะกรรมการและผู้ปกครองในสถานศึกษา พูดคุยให้ความรู้เยาวชนกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ (4) การค้นหา/สำรวจผู้เสพยาเสพติด การค้นหา สำรวจ ผู้เสพยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง เช่น การสุ่มตรวจแรงงานในสถานประกอบการ องค์กรหน่วยงาน บุคคลกลุ่มเสี่ยงภายในพื้นที่ ผู้ที่ผ่านการบำบัดหรือต้องโทษ จะมีการพูดคุยตกลงกัน และมีการติดตามพฤติกรรม ชักชวนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หากเป็นในกลุ่มแรงงานต่างด้าว จะชักชวนแกนนำเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเป็นการช่วยสอดส่องดูแลกลุ่มแรงงานต่างด้าวด้วยกัน (5) การช่วยเหลือ ฟื้นฟูจิตใจผู้เสพที่กลับตัว ให้ได้รับการบำบัดรักษาและเตรียมความพร้อมชุมชนครอบครัวเพื่อให้โอกาสคนกลุ่มนี้กลับเข้าสู่ชุมชน (6) การส่งเสริมอาชีพ เพิ่มทักษะด้านอาชีพ หรือหางานให้ทำสำหรับกลุ่มเสี่ยง ผู้เสพหรือผู้ค้าที่กลับตัวและผ่านการบำบัดแล้ว ส่งเสริมอาชีพ เพิ่มทักษะด้านอาชีพ สนับสนุนการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงความสำเร็จของบ้านรางน้ำใสจึงไม่ใช่แค่เรื่องของการกำจัดยาเสพติด แต่เป็นการสร้าง **"ความมั่นคงทางสังคม"** ที่แท้จริง เป็นการจุดประกายความหวังว่าหมู่บ้านและชุมชนทั่วประเทศไทยสามารถลุกขึ้นมาเป็นพลังสำคัญในการต่อสู้กับปัญหายาเสพติดได้ด้วยตนเอง หากมีเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นและได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายอย่างถูกทาง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินในหมู่บ้านรางน้ำใส
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารกองทุนที่ส่งผลต่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
3. เพื่อเสนอแนวทางหรือข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตการศึกษา

1.ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาความสำเร็จของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินในด้านการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยพิจารณาจากกระบวนการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลลัพธ์ของการดำเนินงาน เช่น การลดจำนวนผู้เสพ/ผู้ค้า ความตื่นตัวของชุมชน ความยั่งยืนของกิจกรรม ฯลฯ

2.ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะในพื้นที่ บ้านรางน้ำใส หมู่ที่ 5 ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

3.ขอบเขตด้านระยะเวลา เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน ตั้งแต่ปีที่ได้รับพระราชทานเงินขวัญถุง และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน 2568

4.ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกในครัวเรือน/ประชาชนในชุมชน เจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐ/องค์กรที่ร่วมดำเนินงาน

5.ขอบเขตเนื้อหาเชิงทฤษฎี ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน (Community Development Theory):ใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การรวมกลุ่ม การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน รวมถึงบทบาทของผู้นำชุมชนและเครือข่ายท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการป้องกันยาเสพติด แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation): เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบและระดับของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในหมู่บ้านรางน้ำใสในการดำเนินกิจกรรมของกองทุนแม่ของแผ่นดิน ทั้งในด้านการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ และการประเมินผล ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change Theory) ใช้ในการวิเคราะห์ผลกระทบของโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การรับรู้ ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมในระยะยาว แนวคิดความสำเร็จของโครงการพัฒนาสังคม (Success Factors of Social Development Projects):

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน ใน รูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการ ในการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินในพื้นที่ศึกษาตั้งแต่การจัดตั้งจนถึงการดำเนินกิจกรรมต่างๆ
2. สามารถ ระบุและจำแนกปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จ ของกองทุนฯ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสนับสนุนจากภายนอก
3. ทราบถึงแนวทางปฏิบัติหรือข้อเสนอแนะ ที่สามารถ นำไปปรับใช้ได้จริง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดินในหมู่บ้านรางน้ำใสให้ยั่งยืนยิ่งขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาความสำเร็จของหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดินในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษา บ้านรางน้ำใส หมู่ที่ 5 ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อนำมาปรับปรุงให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสำหรับการวิจัยให้มากขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน
2. ทุนทางสังคม (Social Capital)
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)
4. ภาวะผู้นำชุมชน (Community Leadership)
5. แนวคิดการจัดการชุมชน
6. แนวคิดและหลักการของกองทุนแม่ของแผ่นดิน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชนหมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน และมีความสนใจร่วมกัน โดยสามารถแบ่งออกเป็นหลายขนาด ตั้งแต่หมู่บ้านไปจนถึงเมืองหรือประเทศชาติ นอกจากนี้ชุมชนยังเป็นองค์กรทางสังคมที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานและแก้ไขปัญหาภายในชุมชนของตนเองได้

ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึงการที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็น องค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง หรือ เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอก ชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2544, หน้า 46)

ทุนทางสังคม (Social Capital)

ทุนทางสังคม หมายถึง ผลรวมของความดีงามต่าง ๆที่มีอยู่ในสังคม ทั้งในส่วนที่มาจากการสั่งสมและการต่อยอด รวมถึงการรวมตัวของคนที่มีคุณภาพเพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมบนพื้นฐานของความไว้เนื้อเชื่อใจ สายใยแห่งความผูกพันธ์ และวัฒนธรรมที่ดีงาม แต่ก็มีนักวิชาการหลายท่าน ได้อธิบายความหมายของทุนทางสังคมที่แตกต่างกัน ดังนี้

Putnam, Leonardi, and Nanetti (1993 อ้างถึงใน สาวิตรี พงษ์สะพัง, 2561) กล่าวว่า ทุนทาง สังคม หมายถึง ลักษณะของการจัดระเบียบทางสังคม ที่อยู่ในรูปของความไว้เนื้อเชื่อใจ บรรทัดฐาน และเครือข่ายซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดการกระทำที่ร่วมมือร่วมใจกัน (Facilitating coordinated actions) อันจะทำให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม ในขณะที่ทุนทางเศรษฐกิจอยู่ในสมุดบัญชีเงินฝากธนาคารของประชาชน และทุนมนุษย์บรรจุอยู่ในหัวสมองของแต่ละคน แต่ทุนทางสังคมติดแน่นอยู่ภายในโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขาด้วยกันเอง ในแง่นี้จะเห็นว่าการครอบครองทุนทางสังคมได้นั้น บุคคลจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และบุคคลอื่น ที่จะเป็นแหล่งกำเนิดของประโยชน์ที่เขาจะได้รับอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 อ้างถึงใน สุธาวี กลิ่นอุบล, 2562) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง กระบวนการของภาครัฐ มีการใช้กลยุทธ์ในการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูป ส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามา มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายการพัฒนาที่ได้กำหนด

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในลักษณะของการร่วมคิด การร่วมตัดสินใจ การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติร่วมกับผลประโยชน์และการร่วมติดตามผลนั้น นับเป็นกระบวนการที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา สนองตอบความต้องการของตนและชุมชนอย่างแท้จริง (กรมการปกครองและสำนักงานความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม 13 และการพัฒนาแห่งประเทศเดนมาร์ก, ม.ป.ป.: 6) ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เพราะเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น การดำเนินโครงการราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น และโครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้นและมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้น ตลอดจนช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำชุมชน

Stephen P. Robbins (1989) กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ว่า หมายถึง การมีความสามารถที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มเพื่อที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

แนวคิดการจัดการชุมชน

ณรัชช์อร ศรีทอง (อ้างถึงใน อภิชาดา โฆษิตวานิช, 2560) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการชุมชน ว่าเป็นกระบวนการในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนอย่างอิสระ ได้แก่ การร่วมให้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น การร่วมกำหนดแผนงาน โครงการและกิจกรรม การติดตามประเมินผลกิจกรรม เป็นต้น

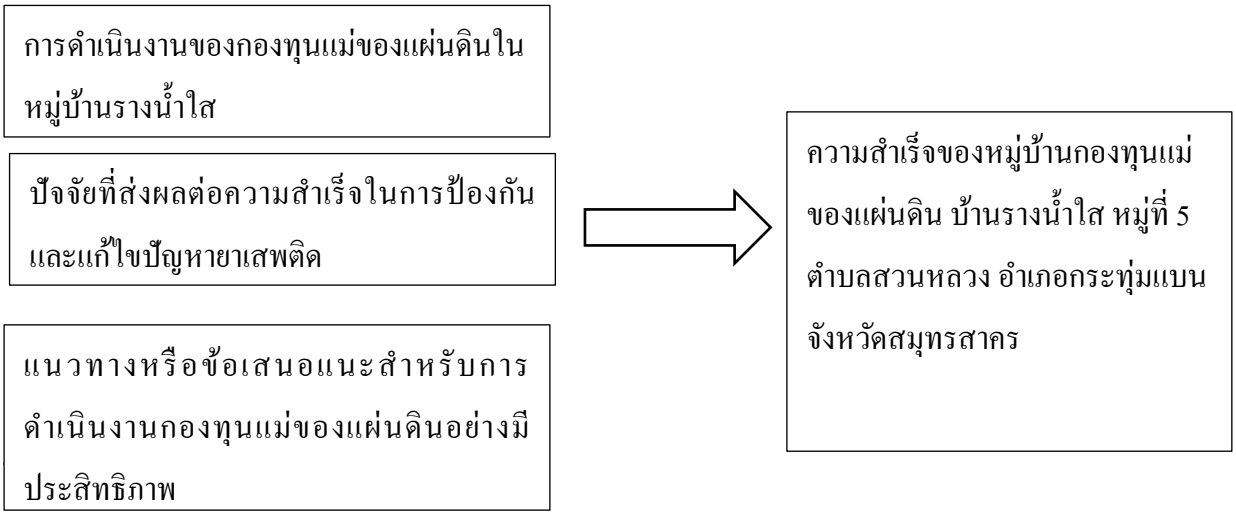
แนวคิดและหลักการของกองทุนแม่ของแผ่นดิน

กรมการพัฒนาชุมชน ได้รับมอบหมายภารกิจจากกระทรวงมหาดไทย ให้รับผิดชอบดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งกองทุนแม่ของแผ่นดิน เมื่อเดือนธันวาคม 2554 ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์พระราชทานของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงห่วงใยต่อวิกฤติมหันตภัยจากปัญหายาเสพติด โดยมีเป้าหมายในการขจัดปัญหายาเสพติดให้ได้ผลอย่างยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Potiwan (2557) ได้ทำการศึกษาศักยภาพชุมชนในการจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยกองทุนแม่ของแผ่นดิน บ้านเหล่าน้อย ตำบลเขวา อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ศักยภาพชุมชนในการจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นต้องใช้จิตสำนึกร่วมของคนในชุมชน ตระหนักถึง ปัญหาและดำเนินการโดยใช้ภูมิปัญญาประเพณี และวัฒนธรรม ผสมผสานกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม และนำความรู้หรือบทเรียนที่ได้มาสร้างรูปแบบกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้รูปแบบ การวิจัยกรณีศึกษา (Case Study Research) โดยมุ่งเน้นศึกษาเจาะลึกที่หน่วยวิเคราะห์เพียงหน่วยเดียว คือ บ้านรางน้ำใส หมู่ที่ 5 ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงบริบทที่เข้มข้นเกี่ยวกับกลไกความสำเร็จและปัจจัยขับเคลื่อนตามแนวคิดกองทุนแม่ของแผ่นดิน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยมุ่งเน้นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานและเป็นผู้รับรู้เรื่องราวของความสำเร็จ จำนวน 7 คน คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านรางน้ำใส หมู่ที่ 5 จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน 4 คน

วิธีทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการตามขั้นตอนที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและตอบโจทย์การวิจัย ดังนี้ ผู้วิจัยเข้าดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้เตรียมไว้ เป็นรายบุคคล ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ใช้การ บันทึกเสียง (Audio Recording) ควบคู่ไปกับการ จดบันทึกภาคสนาม

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Data Validation)

ผู้วิจัยใช้วิธีการ ตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มคณะกรรมการกองทุนฯ กับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลมีความสอดคล้องและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกภาคส่วน

การถอดความและการจัดระเบียบข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการ **ถอดเทป (Transcription)** ข้อมูลจากการบันทึกเสียงเป็นข้อความตัวอักษรโดยละเอียด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการอ่านทำความเข้าใจและทำความคุ้นเคย อ่านข้อมูลที่ถอดเทปและเอกสารซ้ำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในบริบทและน้ำเสียงของผู้ให้ข้อมูล

มีการจัดหมวดหมู่และจัดกลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกันมาจัดกลุ่มรวมกันเป็น หมวดหมู่ หรือชุดของแนวคิด ที่กว้างขึ้น

การวิเคราะห์ความแตกต่างและความสอดคล้องเปรียบเทียบหมวดหมู่ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ เพื่อค้นหาความสอดคล้องและความแตกต่าง ในการรับรู้ความสำเร็จ

การสร้างข้อค้นพบหลัก นำหมวดหมู่ที่จัดกลุ่มแล้วมาสังเคราะห์เพื่อสร้าง ประเด็น/ข้อค้นพบหลัก ที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างปัจจัยขับเคลื่อนกับความสำเร็จอย่างยั่งยืน การเชื่อมโยงกับทฤษฎี เชื่อมโยงข้อค้นพบหลักที่ได้กลับไปยังกรอบแนวคิด ทุนทางสังคม ภาวะผู้นำ เพื่อสร้างคำอธิบายเชิงทฤษฎีว่าเหตุใดบ้านรางน้ำใสจึงประสบความสำเร็จ

การวิเคราะห์ผลการศึกษา

ประเด็นที่ 1 การจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินในหมู่บ้านรางน้ำใส

โครงสร้างและกลไกการขับเคลื่อนที่ชัดเจน กองทุนฯ มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่มาจากความสมัครใจ กลไกนี้ถูกขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องในรูปแบบการประชุมและปฏิบัติการเป็นประจำทุกเดือน และมีการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกองทุนแม่ของแผ่นดิน และการ แสดงความจงรักภักดี เป็นสำคัญ โดยมีกิจกรรมการขับเคลื่อนที่กำหนดไว้ 10 ประการ ซึ่งรวมถึงการบริหารเงินทุน การดูแลครัวเรือนสมาชิก และการร่วมขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน

การดำเนินการที่ตอบสนองบริบท การจัดการกองทุนฯ เกิดขึ้นจากการที่ผู้นำชุมชนตระหนักถึงปัญหาในพื้นที่ซึ่งเป็น ชุมชนเมือง ที่มีความเสี่ยงสูง มีประชากรแฝงมาก โดยมีการใช้กลไกของกองทุนฯ ในการ ค้นหา/สำรวจผู้เสพอย่างต่อเนื่อง (เช่น การสุ่มตรวจแรงงาน) และ ติดตามบำบัดฟื้นฟู (เช่น การทำ MOU โครงการ CBTx ชุมชนล้อมรักษ์) อย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน

ความสำเร็จมีรากฐานมาจาก ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการ) ที่มีความเข้าใจในปรัชญาของกองทุนแม่ของแผ่นดิน และตระหนักถึงพิษภัยยาเสพติดอย่างแท้จริง คณะกรรมการทุกคนแสดงออกถึง ความทุ่มเทด้วยจิตอาสา และ ความเสียสละ เวลาส่วนตัวในการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง มีความรับผิดชอบ ไม่ปล่อยปละละเลยต่อหน้าที่ของตนเอง

กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านรางน้ำใส ประสบความสำเร็จในการเชื่อมโยงและบูรณาการภาคีทุกภาคส่วน (บ้าน วัด โรงเรียน ราชการ) ผ่านกลไกที่ชัดเจน เช่น การทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) โครงการ ชุมชนล้อมรักษ์ (CBTx) ร่วมกับที่ว่าการอำเภอกระทุ่มแบน เทศบาลตำบลสวนหลวง สถานีตำรวจภูธรกระทุ่มแบน และสาธารณสุขอำเภอกระทุ่มแบน ซึ่งทำให้การดำเนินงานด้านการป้องกัน, บำบัด, และฟื้นฟู เป็นไปอย่างเป็นระบบและครบวงจร โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนและไม่ก้าวก่ายกัน

ประเด็นที่ 3 สรุปแนวทางหรือข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพ

เน้นการป้องกันมากกว่าการปราบปราม คณะกรรมการชุมชนเห็นตรงกันว่า กองทุนควรมุ่งเน้นกิจกรรมเชิงป้องกัน เช่น การสร้างการรับรู้เรื่องพิษภัยยาเสพติด การให้ความรู้แก่ประชาชนและเยาวชน การสื่อสารและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ผ่านหลายช่องทาง เช่น เสียงตามสาย การประชุมหมู่บ้าน Facebook และการปิดประกาศที่ทำการกองทุน เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลที่ถูกต้องและเข้าถึงได้ตลอดเวลา

เสริมศักยภาพคณะกรรมการกองทุน ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า ภาครัฐควรสนับสนุนการเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรมพัฒนาความรู้ การไปศึกษาดูงานหมู่บ้านต้นแบบการสร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่าย การยกระดับความรู้ของคณะกรรมการจะทำให้การขับเคลื่อนกองทุนมีความมืออาชีพและยั่งยืนมากขึ้น

อภิปรายผลการศึกษา

ความสำเร็จนี้เป็นผลมาจากการบรรจบกันของปัจจัยเชิงโครงสร้าง ภาวะผู้นำ และทุนทางสังคม ซึ่งสามารถอภิปรายได้ตามแนวคิดหลัก ดังนี้

1. การอภิปรายผลด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน (Community Empowerment)

แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน (Julian Rappaport) มุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถ (Capacity Building) และการโอนถ่ายอำนาจการตัดสินใจ (Local Autonomy) ให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถควบคุมและจัดการทรัพยากร ปัญหา และชะตากรรมของตนเองได้ การเชื่อมโยงกับผลการวิจัย การเปลี่ยนสถานะทางสังคม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึง การเปลี่ยนผ่านทางสถานะ (Status Transformation) ของกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านรางน้ำใส จากการเป็นชุมชนที่ประสบปัญหาและรับผลกระทบจากยาเสพติด (Victim Community) กลายมาเป็น ผู้มีอำนาจในการจัดการปัญหาด้วยตนเอง (Empowered Actor) การได้รับ "เงินขวัญถุงพระราชทาน" ไม่ได้เป็นเพียงการสนับสนุนทางการเงิน แต่เป็น สัญลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์ ที่ทำหน้าที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา (Catalyst) ในการปลุกพลังทางจิตวิญญาณและความภาคภูมิใจของคนในชุมชน การควบคุมทรัพยากรและการตัดสินใจ การที่คณะกรรมการกองทุนฯ มีอำนาจในการ ร่วมพิจารณาการใช้จ่ายเงินกองทุนฯ ตามปรัชญาและแนวคิดของโครงการอย่างต่อเนื่อง (ตามบทบาทหน้าที่ 10 ประการ) สะท้อนถึงการเกิดขึ้นของ อำนาจใน

การปกครองตนเองในระดับจุลภาค (Micro-level Self-Governance) โดยมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้สร้างกลไกและพื้นที่แห่งโอกาส (Opportunities) ให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การตัดสินใจร่วมกันในการทำกิจกรรม CBTx และการสร้างอาชีพ เป็นการแสดงออกถึงการควบคุมการบริหารจัดการที่แตกต่างจากการดำเนินการของภาครัฐแบบสั่งการ (Top-down)

2. การอภิปรายผลด้านทุนทางสังคม (Social Capital)

ทฤษฎีทุนทางสังคม (Robert Putnam) ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ (Trust) และบรรทัดฐาน (Norms) ทางสังคม คือสินทรัพย์ที่มีค่าในการสร้างผลลัพธ์ที่ดีร่วมกันในชุมชนปัจจัยความสำเร็จที่ถูกเน้นย้ำคือ ความเข้มแข็งของทีมงาน และ ความเสียสละของผู้นำ ซึ่งสร้าง ความไว้เนื้อเชื่อใจ (Trust) ในระดับสูงภายในชุมชน (Bonding Capital) ความไว้วางใจนี้ได้ถูกแปลงเป็นกลไก การควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ (Informal Social Control) โดยสะท้อนผ่านการ "ประสานงานแจ้งเบาะแสปัญหายาเสพติด" ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการป้องกันปัญหาเชิงรุกและช่วยให้การค้นหา/สำรวจผู้เสพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์และเครือข่ายที่เข้มแข็ง (Bridging Capital) ได้ถูกนำมาใช้ในการ ระดมทรัพยากร ทั้งในรูปแบบ "ทุนศรัทธา" (จากกิจกรรมผ้าป่า) และ "ทุนปัญญา" (จากการบริจาคของห้างร้านและภาคเอกชน) การที่กองทุนฯ สามารถดึงทรัพยากรจากภายนอกเข้ามาสนับสนุนได้อย่างต่อเนื่อง แสดงว่าชุมชนมี ศักยภาพในการต่อรองและเชื่อมโยงเครือข่าย (Networking Capability) ที่สูง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางการเงินให้แก่กองทุนฯ ในระยะยาว

3. การอภิปรายผลด้านธรรมาภิบาลเครือข่ายและการบูรณาการ

แนวคิดธรรมาภิบาลเครือข่าย (Network Governance) อธิบายถึงการบริหารจัดการที่เน้นความร่วมมือและการประสานงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ (ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/ชุมชน) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านรางน้ำใส ทำหน้าที่เป็น แกนกลาง (Hub) และ สะพานเชื่อมโยง (Bridge) การทำงานระหว่างภาครัฐกับชุมชน การบูรณาการไม่ได้จำกัดอยู่แค่ภายในชุมชน แต่ขยายผลไปสู่การ บูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐในแนวระนาบ (Horizontal Integration) (เช่น พช., ปกครอง, สธ., ตำรวจ) และ การบูรณาการในแนวดิ่ง (Vertical Integration) (นโยบาย ป.ป.ส. ระดับชาติ สู่การปฏิบัติ

ในระดับหมู่บ้าน)การทำ MOU โครงการ CBTx ชุมชนล้อมรักษ์ เป็นปัจจัยเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการบูรณาการเครือข่าย โดยการใช้ความเข้มแข็งของชุมชน (อสม., ชรบ.) มาขับเคลื่อนงานด้านบำบัดฟื้นฟูตามยุทธศาสตร์ของภาครัฐ การที่ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐต่างก็ให้ความเห็นว่าความสำเร็จมาจากการ ทำงานร่วมกันเป็นทีมโดยไม่ก้าวก่ายหน้าที่ เป็นหลักฐานสำคัญที่ชี้ว่า ธรรมาภิบาลเครือข่าย ได้ถูกนำมาปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ (No Drugs No Dealers)

โดยสรุป การจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านรางน้ำใส จึงถือเป็น โมเดลเชิงพลวัตที่ประสบความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักการ การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน ผ่านการใช้ ทุนทางสังคม ที่เข้มแข็ง และการนำไปสู่การบริหารจัดการแบบ ธรรมาภิบาลเครือข่ายอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้หมู่บ้านสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการป้องกันเชิงรุกและการสร้างภูมิคุ้มกัน เน้นย้ำการป้องกันเป็นหลัก (Preventive Focus) คณะกรรมการควรเพิ่มกิจกรรมที่มุ่งเน้นการ ป้องกันยาเสพติด และการสร้างภูมิคุ้มกันในกลุ่มเยาวชนอย่างต่อเนื่อง โดยขยายผล ชมรม TO BE NUMBER ONE และใช้กลไกของกองทุนฯ ในการสร้างพื้นที่ทางเลือกเชิงบวก การเฝ้าระวังเชิงพื้นที่ ควรใช้ทุนทางสังคม (ความไว้เนื้อเชื่อใจและเครือข่าย) เป็นกลไกในการ เฝ้าระวังและแจ้งเบาะแสปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่เป็น ชุมชนเมือง ซึ่งมีความเสี่ยงจากประชากรแฝงสูง

2. ด้านการเงินและการจัดสรรทรัพยากร การจัดสรรงบประมาณตามศักยภาพ ภาครัฐควรพิจารณา ปรับปรุงรูปแบบการจัดสรรงบประมาณสนับสนุน โดยเน้นแบบ "ตามศักยภาพของชุมชน" (Performance-Based Funding) หรือผลการประเมินความเข้มแข็ง/ความเสี่ยงของพื้นที่ แทนการจัดสรรแบบเท่ากันทุกพื้นที่ เพื่อให้การสนับสนุนมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ปัญหาในพื้นที่จริงจัดตั้งกองทุนเสริม (Matching Fund): ควรผลักดันให้เกิดการจัดตั้ง "กองทุนเสริม" หรือ "Matching Fund" โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

3. ด้านเทคโนโลยีและการเฝ้าระวัง จัดทำระบบติดตามสถานการณ์แบบ Real-time ควรสนับสนุนการจัดทำ "ระบบติดตามสถานการณ์ยาเสพติดและภัยสังคมแบบเรียลไทม์" ในพื้นที่ชุมชนเมือง เพื่อให้กองทุนแม่ของแผ่นดินสามารถปรับแผนงานป้องกันได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำยิ่งขึ้น การบูรณาการด้านบำบัดฟื้นฟู: ภาครัฐควรสนับสนุนและขยายผลโครงการ CBTx (ชุมชนล้อมรักษ์) อย่างจริงจัง โดยมีกลไกการประสานงานระหว่างชุมชนกับสาธารณสุข และฝ่ายปกครองที่ชัดเจน ในการ เฝ้าระวังและนำผู้เสพเข้ารับการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเชิงติดตามผลในระยะยาว ควรมีการวิจัยเชิงผสมเพื่อ ติดตามและประเมินผลความยั่งยืนของผลลัพธ์ (Outcomes and Impacts) ของกองทุนแม่ของแผ่นดินในระยะ 3-5 ปี เพื่อวัดประสิทธิผลของการใช้ ทุนทางสังคม ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม
2. การวิจัยด้านธรรมาภิบาลเครือข่าย ควรวิจัยเชิงลึกถึง รูปแบบความสัมพันธ์ และกลไกการประสานงาน ของ ธรรมาภิบาลเครือข่าย ระหว่างกองทุนแม่ฯ กับหน่วยงานรัฐ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบูรณาการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด.

บรรณานุกรม

จุติพร มาเพิ่มผล. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่ง ควายกิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง.(วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี). สืบค้นจาก https://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/62930026.pdf

ธวัลรัตน์ แดงเจริญ. (2566, 20 กันยายน). รัฐบาลประกาศแก้ไขปัญหายาเสพติด " เป็นวาระแห่งชาติ". https://saraburi.prd.go.th/th/content/category/detail/id/516/iid/216341

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญยิ่ง ประทุม พช.ม. (การพัฒนาชุมชน). (2566). เอกสารประกอบการสอน วิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน Theory and Principle of Community Development.(สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช,นครศรีธรรมราช). สืบค้นจาก https://race.nstru.ac.th/home_ex/e-portfolio//pic/academy/21552581.pdf

บัณฑิตา สิทธิพงศากุล . (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารกับองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร,กรุงเทพมหานคร). สืบค้นจาก http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/3849/1/61252322.pdf

สุธาวี กลิ่นอุบล . (2562). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง บ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโทน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากรม,กรุงเทพมหานคร). สืบค้นจาก http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2696/1/58260307.pdf

สาวิตรี พงษ์สะพัง . (2561). แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง หมู่บ้านคลองอาราง ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ, มหาวิทยาลัยบูรพา,ชลบุรี). สืบค้นจาก https://buuir.buu.ac.th/bitstream/1234567890/8663/1/59710065.pdf

HermesDigital MarketingThailand. (2565, 30 มิถุนายน). ภาวะผู้นำ Leadership, 2565. สืบค้นจาก https://www.hrodthai.com/single-post

อภิชาดา โฆษิตวานิช. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. (ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจดการการศึกษา,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร). สืบค้นจาก http://backoffice.thaiedresearch.org/uploads/paper/7c4befb6918a8705ae38984f2b24c22c.pdf